

GELECEĞİ YÖNETMEK

Prof. Dr. Adnan AKYARLI
Ege Kültür Vakfı Başkan Vekili ve
DEÜ Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü
Öğretim Üyesi

3 – 13 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul’da düzenlenen “Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı”nın, yani kısa adı ile “HABITAT II – Kent Zirvesi”nin ana temaları, “herkese yeterli barınma olanağı” ve “sürdürülebilir insan yerleşimleri” olarak belirlenmiştir.

Barınma, doğanın olumsuz koşullarından korunma dürtüsü ile ilk insanla birlikte başlayan insancıl bir duygudur. Esasen insan yerleşimlerinin oluşmasının temelinde de, bir anlamda bu duygunun eyleme dönüşmesi sonucunda ortaya çıkan ve günümüzde “konut” olarak isimlendirdiğimiz barınaklar yer almaktadır. Bu nedenle, “herkese yeterli barınma olanağı” tümcesini, bu insancıl duygunun bir hak olarak benimsenmesi anlamında değerlendirmeli ve daha çağdaş ve adil olan bir yaklaşımla : “Konut hakkı, insan hakkıdır” diyebilmeliyiz.

“Sürdürülebilirlik”, son yıllarda “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramı ile gündeme gelen ve giderek, yitirilme kaygısı duyulan her şey için kullanılmaya başlayan bir anahtar kelimedir. 1983 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” isimli raporda, kalkınmanın sürdürülebilir olması, “insanlığın gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan, bugünkü gereksinimlerin karşılanması” ifadesi ile açıklanmaktadır.

Şimdi, “sürdürülebilir insan yerleşimleri” temasını, bu açıklama bağlamında ve İzmir kenti özelinde ele almak istiyorum. Bu kavramı benzer bir ifade ile “gelecek kuşakların yerleşim gereksinimlerini karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan, bugünkü gereksinimlerin karşılanması” şeklinde tanımlayabiliriz. Yaşadığımız kent açısından bir öz eleştiriye olanak sağlama düşüncesi ile: sahip olduğumuz kentsel yaşam olanaklarını, gelecek kuşakların hakları açısından yargılamak; diğer bir deyişle, eylemlerimizin “sürdürülebilirlik” ilkesi ile ne ölçüde uyduğuna sorgulamak istiyorum.

Bir şeyin “sürdürülebilirlik” özelliğini içerip içermediğini kolayca test edebilmek için bugünümüzü geçmişe kıyasla daha iyi bulup bulmadığınızı; geçmişini nostaljinin ötesinde bir özlemle anımsayıp anımsamadığınızı sınavınız! Bu sınama sonucunda bugününüzden hoşnut olduğunuzu görürseniz, test ettiğiniz konunun “sürdürülebilmiş” olduğunu söyleyebilirsiniz.

Bu testi, İzmir’deki kentsel yaşama uygulamak istiyorum. Anılarım beni, deniz kıyısındaki bahçeli köşkleri; Caretta-Caretta cinsi dev kaplumbağaların ve sevimli yunusların gösterilerine sahne olan körfezi; günlük yaşamın gerilimlerinden daha az etkilenen güler yüzlü ve birbirlerine saygılı insanları ile nostaljiden çok daha ötelerde bir özlem duygusu uyandıran bir kente götürüyor.

Oysa bugün yaşadığımız gerçekler öyle mi? Kentin denizle ilgisini kesen bir duvarı andıran Kordon Boyu; iki taraflı yüksek yapılarla adeta zevksiz bir mimarın tasarladığı işlevi belirsiz uzun bir koridora dönüştürülmüş olan Mithatpaşa Caddesi; tüm bu başarısız örneklerden ders alınmamasının ve aklın ve bilimselliğin artan kentsel rantlara mahkum edilmesinin sonucunda ortaya çıkan yeni ve fakat çağı yakalamaktan uzak yerleşim bölgeleri; çevresinde oluşan evsel ve endüstriyel kökenli sıvı atıklar için fosseptik çukuru olarak kullanılan ve isyanını renkten

renge girerek haykıran bir körfez; ulaşımdan barınmaya değin birçok sorunla uğraşmaktan yorulan, genellikle aceleci ve gerilimleri yüzlerinden okunan insanlar... Bu sonuçlar, koşulların giderek olumsuzlaşmasına yol açan nesiller olarak, kentsel yaşam olanaklarının sürdürülebilirliği bağlamında gelecek kuşakların haklarına saygılı olamadığımızı kanıtlamaktadır.

Hatalarımızdan ders alarak akla ve bilimselliğe dönmemiz koşulu ile hala yapabileceklerimiz olduğuna inanıyorum. Bu konuda en büyük yardımcımız, zamanın önlenemeyen tahribatları olacaktır. Ne yaparsak yapalım, mevcut çirkinlikleri yaratan “birinci nesil yapılar”, bir süre sonra onarılamayacak ölçüde eskiyecektir. Yıkıp yeniden yapma ise, sayıları miras yoluyla giderek artacak olan ikinci veya üçüncü nesil hak sahipleri arasında, çözümleri pek de kolay olmayan hukuksal sorunlar yaratacaktır.

Bizler, geleceği bugünden planlayarak işe başlayabiliriz. Bu konuda benim “ikinci nesil imar planları” diye isimlendirdiğim somut uygulama önerilerim var:

- Gelin! Yaşadığımız günleri mutsuzlaştıran rant tutkularından ve bireysel çıkar kaygılarından arınarak aklın ve bilimin olanaklarını kullanarak, geleceğin İzmir’ini hep birlikte yeniden planlayalım,
- Yıkılma durumuna gelen “birinci nesil yapı”ların sahiplerine, geliştireceğimiz çağdaş yerleşim alanlarında, en azından eş değerde olan yeni konut(lar) edinme olanaklarını sağlayalım,
- Böylece, bir anlamda gönüllü el koyma yöntemi ile topluma mal ettiğimiz “birinci nesil yapı”ların yer aldığı alanlarda, “ikinci nesil imar planları”nda öngörülen uygulamaları gerçekleştirerek, kentsel yaşam olanaklarını arttıralım ve çağı yeniden yakalamanın mutluluğunu yaşayalım.

Bu adımları gerçekleştirirken kesinlikle geç kalmayalım. Çünkü daha şimdiden yıkılıp yeniden yapılmaya başlayan “birinci nesil yapılar” var ve unutmayalım ki: mevcut imar planlarına uyularak yenilenen her yapı, çirkinliklerin ömrünü biraz daha uzatmakta; diğer bir deyişle, özlediğimiz geleceği biraz daha uzaklaştırmaktadır.

Bunun için öncelikle: ister seçilmiş, isterse atanmış olsun, sorunlar karşısında yetersiz kalan yöneticileri eleyen; bugünlerin ötesinde geleceği de planlayarak yönetmeye istekli olan ve bunu yapabilmek için gereken yeteneklere ve vizyona sahip olan yöneticilerin iş başına getirilmesine olanak veren; başarıyı nesnel ölçütlere göre saptayarak ödüllendiren; kararlardan etkilenmesi söz konusu olan bireylerin karar alma süreçlerine katılımını öngören adil ve demokrat bir sisteme gereksinmemiz vardır.

HABITAT II ile ilişkili olarak oluşan sivil inisiyatiflerin, gücünü akıl, bilim ve katılımcılıktan alan çağdaş ve “sürdürülebilir” eylem platformlarının nüvelerini oluşturacağına ve bu platformların da, bu yöndeki sistem arayışları doğrultusunda önemli katkılar sağlayacağına güveniyorum.